

Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi

Duygu Akçay¹, Hilal Özcebe²

Milli Savunma Bakanlığı ¹Uzman Hemşire, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi², Halk Sağlığı Profesörü

SUMMARY: Akçay D, Özcebe H. (Department of Public Health, Hacettepe University, Ankara, Turkey). Is television effective on aggressive behavior in preschool children? *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2012; 55: 82-87.

This study was conducted to determine if television causes aggressive behavior in children (36-72 months). The study population included the children at a government-sponsored nursery (n=105) and their families. A questionnaire and Preschool Social Behavior Scale - Teacher Form were used to collect the data. Daily television viewing time among the children was determined as 1.6 ± 0.9 hours on weekdays and 3.4 ± 1.8 hours on weekend days. The duration of television viewing by the children showed a positive correlation with the behaviors of the parents. In conjunction with an increase in the duration of television viewing by children on weekdays, the children showed less positive social behavior and more physical and relational aggression. With an increase in television viewing during the weekends, the children showed less positive social behavior and more physical aggression. Information and counselling on the negative effects of television viewing on children should be available to families.

Key words: child, preschool, television, aggression.

ÖZET: Araştırma, televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların (36-72 aylık) saldırganlık davranışına etkisini saptamak amacıyla yapıldı. Çalışma grubunu kurum kreşine devam eden çocuklar (n=105) ve aileleri oluşturmuştu. Araştırmada veri toplama araçları olarak anket formu ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu kullanıldı. Bu çalışmada çocuğun hafta içi günlük televizyon izleme süresi 1.6 ± 0.9 saat ve hafta sonunda 3.4 ± 1.8 saat bulundu. Çocuk ile anne ve babanın TV izleme süreleri arasında pozitif bir ilişki bulundu. Çocukların hafta içi TV izleme sürelerinin artması sonucunda çocukların olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarının arttığı; hafta sonu TV izleme sürelerinin artması sonucunda ise olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel saldırganlıklarının arttığı belirlendi. Anne ve babalara, TV'nin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bilgilendirme ve danışmanlık verilmesi gerektiği vurgulandı.

Anahtar kelimeler: çocuk, okul öncesi dönem, televizyon, saldırganlık.

Çocuğun gelişim sürecine etki eden toplumsal değişkenler içinde günümüzde kitle iletişim araçları büyük önem kazanmıştır. Bu araçlar içinde televizyon, en geniş ve etkin olması nedeniyle ön plana çıkmıştır. Televizyon (TV) insanın hayatının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bu derece etkin hale gelen bir aracın insan hayatı özellikle de okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkileri de önemli hale gelmektedir.¹ Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminin en hızlı ve en kritik yılları olup insan hayatının diğer dönemlerinin temelini de oluşturmaktadır. Okul öncesi dönemde temeli

atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının, ileri yaşlarda yön değiştirme ve aynı kalma şansı çok yüksektir.^{2,3} Bu nedenle bu dönemin sağlıklı bilinçli ve anlamlı bir şekilde geçirilmesi oldukça önemlidir.

Küçük çocukların genellikle gerçeği değerlendirme yetileri yaşla birlikte gelişir. Yaşam deneyimlerinin azlığı nedeniyle çevresindeki olayları gerçeğe uygun olarak algılayamayan çocuklar, TV'den kendisine ulaşan verileri, kendi hayal gücüne ve korkularına göre şekillendirirler. Zihin ve dil gelişimleri

hızlı bir şekilde ilerlerken, mantıklı işleyişinin henüz tam olarak gelişmemiş olmasının yanı sıra duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edememeleri TV teknolojilerinden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. TV içerikleri genellikle yetişkin algısına uygun bir akış içermekte, hızlı geçiş ve soyut kavramlar çocukların algısal yapılanmalarına henüz hitap etmemektedir.⁴ Bunun sonucunda, çocuklar televizyonda karşılaştıkları pek çok olay gibi şiddet sahnelerinden de yetişkinlere oranla daha fazla etkilenmektedirler.⁵ Ayrıca, özdeşim kurabilecekleri bir örnek model arayışı içinde oldukları bu dönemde çocukların şiddeti izleyerek model alabildikleri de bilinmektedir.^{6,7}

İki yaşın altındaki çocukların TV izlememeleri, daha büyük çocukların ise günde bir-iki saatten daha fazla izlememeleri ve annelerin, çocukların izledikleri programları denetlemelerini önerilmektedir.^{8,9} Oysaki araştırmalar çocukların uzun süre ekran başında durduklarını ve TV'de yalnız çocuk izleyici kitlesi dikkate alınarak hazırlanmış çocuk programlarını değil, yetişkinlere yönelik programları da izlediklerini ortaya koymaktadır.¹⁰⁻¹⁴

Şiddet, geniş açıdan saldırganlıkla bağlantılı bir davranış biçimidir.¹⁵ Saldırganlık davranışı üzerine yapılan pek çok araştırma göstermektedir ki, bu davranış sorunu erken yaşlarda öğrenilerek kazanılmaktadır. Saldırganlık davranışına yönelik sık olarak uygulanan cezalara rağmen, öğrenilen saldırganlık davranışının silinmesi çok zordur. Gençlik ve erişkin dönemlerde yapılan girişim ve iyileştirme programları oldukça geç kalmakta, büyük ölçüde de başarısız olmaktadır.¹⁶ Bu nedenle okul öncesi dönemde istenmeyen bazı davranışların kalıcı hale gelmemesi ve kritik dönemde çözümlenmesi son derece önemlidir.

Yapılan çalışmalarda küçük çocuklarda, şiddet içerikli TV ve film izleme ile saldırgan davranışların artışı arasında ilişki olduğu belirtilmektedir. TV'deki şiddet içeriğinin, küçük çocuklarda korkulu ve saldırgan davranışların ortaya çıkma olasılığını artıran uyarılmışlık haline neden olduğu; ayrıca kısa dönemde düşünce ve duygular üzerinde önemli etkilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bu etkilerin, özellikle erkek çocuklarda daha belirgin olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁻²¹ Medyanın, özellikle sonradan öğrenilen saldırganlığın artmasında oldukça önemli bir yer aldığı belirtilmektedir.¹²

Okul öncesi dönemdeki çocukların göstermiş oldukları sosyal uyum davranışları (ilişkisel saldırganlık, fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranışlar ve depresif duygular) saldırgan davranışların bir ön belirleyicisi olması bakımından büyük önem taşımaktadır.²² Ayrıca saldırgan davranma eğiliminde olan çocukların bu dönemde belirlenmesi, erken girişim açısından da önemlidir.²³ Böylelikle çocuklara, nedene ve davranışlara yönelik önleme programları uygulanabilir.

Çocukların TV karşısında harcadıkları zamanın büyüklüğü, TV'nin çocuklar üzerindeki kalıcı etkileri ve bu dönem çocuğunun bu konuda daha savunmasız olduğu düşünüldüğünde, okul öncesi dönem çocuğu ve TV ilişkisi üzerinde durulması gereken bir konudur. Buradan hareketle bu çalışmada TV'nin okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi araştırılmıştır.

Materyal ve Metot

Araştırma, TV'nin okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisini belirlemek amacıyla 2-16 Mayıs 2011 tarihleri arasında yapıldı. Araştırmanın evrenini, 2010-2011 öğretim yılında Ankara İl Merkezinde bulunan bir kurum kreşine devam eden 3-6 yaş grubu çocuklarla onların anne veya babaları (n=135) oluşturdu. Bu grup içinden çalışmaya gönüllü olarak katılan toplam 105 çocuk ve velisinden konuya ilişkin veri toplandı.

Araştırmada veri toplama araçları olarak çocuğun/ailesinin demografik bilgilerine ve TV izleme alışkanlıklarına ulaşmak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu, 3-6 yaş çocukların ilişkisel saldırganlık, fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve depresif duyguları ölçmek amacıyla da Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu kullanıldı. Kullanılan Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (Preschool Social Behavior Scale - Teacher Formu, PSBS-T), Crick ve arkadaşları²⁴ tarafından 1997 yılında geliştirilmiş olup, Karakuş²⁵ tarafından 2008 yılında Türkçeye çevrilerek, güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nu, çocuklarla en az sekiz hafta birlikte olan öğretmenleri, çocukların davranış sıklığını işaretleyerek doldurdu.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 15.0 programında (Statistical Package for Social Sciences) değerlendirildi. Çocukların ve velilerinin, demografik bilgilerinin ve televizyon izleme alışkanlıklarının analizleri için frekans ve yüzde alma teknikleri kullanıldı. Çocukların sosyal davranışları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için ise Bivariate Pearson Korelasyon uygulandı.

Bulgular

Araştırma sırasında 105 çocuğa ulaşılmış olup, çocukların %51.4'ü erkek ve yaklaşık yarısı 60-72 aylıktı (%51.4). Annelerin %71.5'i ve babaların %74.2'si üniversite ve üstü öğrenim almışlardı. Ailelere TV'nin günlük açık kalma süresi soruldu; alınan yanıtların ortalamaları hafta içi 3.7 ± 1.4 saat ve hafta sonu 6.9 ± 3.4 saattir. Ailelere çocukların günde TV izleme süreleri sorulduğunda belirtilen sürelerin ortalaması hafta içi 1.6 ± 0.9 saat ve hafta sonu 3.4 ± 1.8 saattir. Anne ve çocukların beraber yaptıkları etkinliklere ilişkin süre sorulduğunda; günlük ortak etkinlik süresi ortalaması hafta içi 1.4 ± 0.9 saat ve hafta sonu 4.2 ± 3.3 saat olduğu öğrenildi. Bu süreler babalar için hafta içi 1.2 ± 0.7 , hafta sonu 3.6 ± 2.5 saattir (Tablo I). Araştırmaya katılan çocuklar ve annelerinin hem hafta içi ($r=0.295$) hem hafta sonu ($r=0.307$)

ile çocuklar ve babalarının hafta sonu ($r=0.337$) TV izleme süreleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptandı ($p<0.01$) (Tablo II).

Araştırmaya katılan çocukların hafta içi TV izleme sürelerinin artması sonucunda; çocukların olumlu sosyal davranışlarının azaldığı ($r=-0.256$, $p<0.01$), fiziksel ($r=0.251$, $p<0.01$) ve ilişkisel ($r=0.258$, $p<0.01$) saldırganlıklarının arttığı; hafta sonu TV izleme sürelerinin artması sonucunda ise olumlu sosyal davranışlarının azaldığı ($r=-0.198$, $p<0.05$), fiziksel saldırganlıklarının arttığı ($r=0.198$, $p<0.05$) belirlendi. Annelerin hafta sonu TV izleme sürelerinin artması, çocuklarının fiziksel saldırganlıklarını ($r=0.213$, $p<0.05$) arttırdığı görüldü (Tablo III).

Çocuğun annesi ile yaptığı etkinlikler arasında alışveriş (%86.9), kitap okuma (%84.8) ve oyun oynama (%81.8) önde gelirken, baba ile yapılan etkinliklerde ise oyun oynama (%85.9) ve parka gitme (%80.8) daha önde gelmekteydi (Tablo IV).

Tartışma

Bu çalışmada çocukların günde hafta içi 1.6 ± 0.9 saat ve hafta sonu 3.4 ± 1.8 saat, TV izledikleri belirlendi (Tablo I). Yalçın

Tablo I. Sosyo-demografik karakterler ve çocuk/ailenin TV izleme zamanları* (n=105).

Çocuğun cinsiyeti (%)		Çocuğun yaş aralığı (%)	Yüzde
Kız	48.6	36-47 ay	18.1
Erkek	51.4	48-59 ay	30.5
		60-72 ay	51.4
<i>Annenin eğitim durumu</i>		<i>Babanın eğitim durumu (%)</i>	
İlköğretim	1.1	İlköğretim	1.9
Lise	11.4	Lise	10.5
Yüksekokul	16.2	Yüksekokul	13.3
Üniversite	56.2	Üniversite	49.5
Yüksek Lisans	12.4	Yüksek Lisans	19.0
Doktora	2.9	Doktora	5.7
<i>TV açık kalma süresi (saat/gün)</i>		<i>Çocuğun TV izleme süresi (saat/gün)</i>	
Hafta içi	3.4 ± 1.4	Hafta içi	1.6 ± 0.9
Hafta sonu	6.9 ± 3.4	Hafta sonu	3.4 ± 1.8
<i>Annenin TV izleme süresi (saat/gün)</i>		<i>Babanın TV izleme süresi (saat/gün)</i>	
Hafta içi	1.6 ± 1.0	Hafta içi	2.1 ± 1.1
Hafta sonu	2.7 ± 1.5	Hafta sonu	3.5 ± 1.8
<i>Anne/çocuk etkinlik süresi (saat/gün)</i>		<i>Baba/çocuk etkinlik süresi (saat/gün)</i>	
Hafta içi	1.4 ± 0.9	Hafta içi	1.2 ± 0.7
Hafta sonu	4.2 ± 3.3	Hafta sonu	3.6 ± 2.5

* Süreler ortalama \pm standart sapma şeklinde verilmiştir.

Tablo II. Çocuk/aile TV izleme süreleri arasındaki korelasyonlar (n=105).

Çocuğun TV izleme süresi	Annenin TV izleme süresi		Babanın TV izleme süresi	
	r	p	r	p
	Hafta içi		Hafta içi	
Hafta içi	0.295	0.002**	0.172	0.078
	Hafta sonu		Hafta sonu	
Hafta sonu	0.307	0.001**	0.337	.000**

*p<0.01

ve arkadaşları¹¹ tarafından 400 anaokulu ve ilkokul öğrencisi ile yapılan çalışmada, 3–6 yaş grubundaki çocukların günde 2.2 ± 1.8 saat TV izlediklerini tespit etmişlerdir. 3-12 yaş grubundaki 455 çocuk ile yapılan başka bir çalışmada ise çocukların haftada 23.8 saat TV izledikleri saptanmıştır.¹⁰ Başka bir çalışmada çocukların günde 2.6 ± 1.5 saat TV izledikleri bulunmuştur.¹³ Cheng ve arkadaşları²⁶ yaptıkları araştırmalarında, çocukların günde ortalama 2.6 saat TV izleyerek zaman geçirdiklerini bildirmişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgular hafta içi ve sonu olarak ayrı değerlendirilmiş olsa bile diğer çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir ve çocuklar her gün yaklaşık iki saatlerini televizyon karşısında geçirmektedirler. Ülkemizde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yapılan “TV İzleme Eğilimleri” araştırmasına göre hafta içi kadınlar 4.5 saat ve erkekler 4.1 saat TV seyrederken; bu süreler hafta sonları için kadınlarda 4.5 saat ve erkekler 4.6 saattir.²⁷ Belviranlı ve arkadaşları²⁸ 18 yaş altı çocuğu olan 253 anne ile yaptıkları araştırmada, annelerin TV izleme süresini sırasıyla ortalama 3.1 ± 2.0 saat olarak bulmuşlardır. Ancak çalışmamızda anne ve

babaların TV izleme süreleri, RTÜK tarafından yapılan çalışma ile Berivanlı ve arkadaşlarının çalışmasına göre daha kısa bulunmuştur. Bu grubun hem öğrenim düzeyinin daha yüksek olması, hem de gündüz çalışan anne-baba grubu olması bu farklılığın nedeni olabilir.

Kourlaba ve arkadaşları¹⁴ çocukların TV izleme zamanları ve etkileyen etmenleri tanımlamak amacıyla 1–5 yaş arası 2374 çocuk ile yaptıkları çalışmalarında; 3–5 yaş grubu çocukların TV izleme sürelerini hafta içi 1.5 ± 1.1 saat ve hafta sonu 3.4 ± 2.8 saat bulmuşlardır. Aynı çalışmada annenin TV seyretme süreleri hafta içi 2.0 ± 1.4 saat ve hafta sonu 3.6 ± 2.4 saat bulurken, babalarda bu süreler 2.2 ± 1.4 saat ve 4.4 ± 3.0 saat olarak tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda da hem çocukların hem annelerin TV seyretme süreleri Kourlaba ve arkadaşlarının çalışmasında olduğu gibi hafta sonlarında daha da uzamaktadır.

Yine yapılan çalışmalarda, çocukların TV izleme süreleriyle kardeş, baba ve özellikle annenin TV izleme süreleri arasında pozitif ilişkisi olduğu belirlenmiştir.^{11,14,28} Bu çalışmada anne ve babanın TV izleme süresi çocuğun TV karşısında geçirdiği süreyi artırdığı bulunmuştur.

Tablo III. Çocukların ve anne-babaların TV izleme süreleri ile sosyal davranış ölçeği arasındaki ilişki.

	Olumlu sosyal davranış		Fiziksel saldırganlık		İlişkisel saldırganlık		Depresif duygular	
	r	p	r	p	r	p	r	p
<i>Çocuğun TV izleme süresi</i>								
Hafta içi	-0.256	0.008**	0.251	0.010**	0.258	0.008**	0.027	0.786
Hafta sonu	-0.198	0.043*	0.198	0.042*	0.130	0.185	-0.035	0.720
<i>Annenin TV izleme süresi</i>								
Hafta içi	-0.141	0.150	0.056	0.573	0.148	0.132	-0.063	0.520
Hafta sonu	-0.139	0.158	0.213	0.029*	0.189	0.053	-0.020	0.837
<i>Babanın TV izleme süresi</i>								
Hafta içi	-0.182	0.064	0.164	0.095	0.176	0.072	-0.017	0.864
Hafta sonu	-0.123	0.212	0.165	0.093	0.156	0.111	-0.018	0.854

*p<0.05, **p<0.01

Tablo IV. Anne ve babanın çocuk ile beraber yaptıkları etkinlikler.

	Sayı	Yüzde*
Anne ile yapılan etkinlikler		
Alışveriş yapma	86	86.9
Kitap okuma	84	84.8
Oyun oynama	81	81.8
Parka gitme	77	77.8
Boyama yapma	77	77.8
Sinema/tiyatroya gitme	55	55.6
Diğerleri**	26	26.3
Baba ile Yapılan Etkinlikler		
Oyun oynama	85	85.9
Parka gitme	80	80.8
Alışveriş yapma	73	73.7
Kitap okuma	50	50.5
Boyama yapma	47	47.5
Sinema/tiyatroya gitme	45	45.5
Diğerleri ***	16	16.2

*Toplam n=105 üzerinden yüzde alınmıştır.

**Pasta, yemek yapma gibi.

***Araba yıkama gibi.

Ayrıca çocukların ve ebeveynlerin TV izleme süreleri özellikle hafta sonunda önerilen sürenin üzerinde bulunmuştur. TV izleme alışkanlıklarını çevresel faktörlerle birlikte, öncelikle de aile ile birlikte ele alınması gerekmektedir. TV seyretme süresi hem ailenin, hem de çocukların sosyalleşme sürecini etkilemektedir. Çocuklarda ek olarak sosyalleşme süreci kişilik gelişimini de belirlemektedir.⁴ Bu dönem çocuklarının genellikle taklit ederek öğrendiği ve öğrendiğini uygulamaya çalıştıkları dikkate alınarak anne ve baba TV programı izleme saati ve içeriği konusunda çocuğa örnek olmalıdır. Ayrıca çocuğun TV programı izleme saati ve içeriği yetişkin tarafından belirlenerek denetlenmelidir. Anne-babaların eğitim düzeyi arttıkça TV izleme konusunda kural koyma ve denetimin arttığı Warren²⁹ tarafından belirtilmektedir. Bu çalışmada, ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin yüksek olmasına rağmen, anne-babaların TV'nin olumsuz etkilerini değerlendirmede ve çocuğun/kendisinin TV izlemesine sınır koyma konusunda yeterli olmadıkları görülmüştür. Dennison ve arkadaşları³⁰ okul öncesi dönemdeki çocukların TV izleme sürelerini azaltmaya yönelik yaptıkları bir müdahale çalışmasında, çocukların TV izleme sürelerini azaltmayı başarmışlardır. İleri dönemlerde araştırma grubuna, tüm ailenin TV

izleme özellikleri göz önünde bulundurularak eğitim ve müdahale çalışması yapılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada; çocukların hafta içi TV izleme sürelerinin artması sonucunda; çocukların olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarının arttığı, hafta sonu TV izleme sürelerinin artması sonucunda ise, olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel saldırganlıklarının arttığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda, küçük çocuklarda, şiddet içerikli TV ve film izleme ile saldırgan davranışlarda artış arasında pozitif ilişki bulunduğu bildirilmiştir.¹⁷⁻²¹ Her ne kadar bu çalışma çerçevesinde program içeriği ile saldırganlık davranışları arasında ayrıntılı bir inceleme yapacak veri elde edilememişse de program içeriğinin de mutlaka göz önüne alınması gerektiği görüşündeyiz. Ülkemizde RTÜK 23 Nisan 2006 tarihinde anne-babaları bilgilendirmek amacıyla "Akıllı İşaretler" uygulamasını başlatmıştır.³¹ Anne-babaların "Akıllı İşaretler" in çocuklarının izleyecekleri programları belirlemelerinde etkili olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle, anne-babaların "Akıllı İşaretler" konusunda bilgilendirilmesi çocukları TV'nin etkilerinden korumak için yararlı olacaktır. Bunun yanı sıra program içeriğinin aile tarafından değerlendirilmesi de önem taşımaktadır.

Çocuklardaki saldırganlık davranışının artmasını, sadece TV seyretme ile ilişkisini kurabilmek mümkün değildir. Saldırganlık davranışlarını artıran olduğu kadar azaltan müdahalelere de gereksinim vardır. Anne ve babanın hafta içi çocuklarıyla beraber geçirdiği süre TV seyretme süresinden daha kısa iken, hafta sonları daha fazladır. Bu etkinlik süresini aileler, çocuklarıyla alışveriş yaparak, kitap okuyarak, oyun oynayarak ve parka giderek geçirmektedir. Ancak hafta sonu saldırganlığın artması, olumlu sosyal davranışların azalması çocukla yapılan etkinliklerin niteliği konusunda sorun olduğunu düşündürmektedir.

Bu nedenle aile içi geçirilen sürenin niteliğinin derinlemesine çalışıldığı araştırmalara gereksinim olduğu görüşündeyiz.

Bu sonuçlar doğrultusunda; aile bireylerinin TV alışkanlıkları değerlendirilerek beraber nitelikli zaman geçirebilecekleri etkinliklerin desteklediği müdahale çalışmaları planlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. İnanlı MS. Televizyondaki çocuk programlarının beş-altı yaş çocukları için sözel şiddet ve antisosyal sözcükler içerme durumunun incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008: 2.
2. Oktay A. Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 1999: 132.
3. Oktay A. 21. Yüzyıla girerken dünyada yaşanan değişimler ve erken çocukluk eğitimi. İçinde: Sevinç M (ed). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2003: 25, 63.
4. Ertürk YD. Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı: Anne, Baba, Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin, Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı. 1'inci Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul, 2011: 49-88.
5. Yıldırım E. Çocuk ve televizyonda şiddet: 5 yaşındaki çocukların anne-babalarının televizyondaki şiddetin saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008: 1.
6. Arslan A. Bir sosyolojik olgu olarak televizyon. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2004; 1: 1-15.
7. Şirin MR. Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı: Anne, Baba, Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin, Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya. 1'inci Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul, 2011: 163-184.
8. American Academy of Pediatrics. Committee on Communication, Media Education. Pediatrics 1999; 104: 341-343.
9. Cheviron NT. Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı: Anne, Baba, Öğretmen Ve Medya Çalışanları İçin, Medyanın Şiddete Dayalı İşleyişi ve Çocukların Maruz Kaldığı Olumsuzluklar. 1'inci Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul, 2011: 185-209.
10. Kurugöl Z, Yenigün A, Kusun N, Özgür T. Üç-oniki yaş grubu çocuklar üzerine televizyonun etkileri ve ailelerin televizyon hakkındaki düşünceleri. Türk Pediatri Arşivi 1994; 29: 23-29.
11. Yalçın, SS, Tuğrul B, Naçar N, Tuncer M, Yurdakök K. Factors that affect television viewing time in preschool and primary schoolchildren. Pediatr Int 2002; 44: 622-627.
12. Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N, Günay Y. Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2004; 5: 133-140.
13. Öztürk C, Karayağız G. Okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme durumları ve bunu etkileyen incelemesi. Milli Eğitim Yaz 2007; 175: 116-126.
14. Kourlaba G, Kondaki K, Liarigkovinos T, Manios Y. Factors associated with television viewing time in toddlers and preschoolers in Greece: the GENESIS Study. J Public Health 2009; 31: 222-230.
15. Mutlu E. Televizyon, çocuklar ve şiddet. İletişim Fakültesi Dergisi 1997: 41-75.
16. Gürün OA. Psikoloji Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1991.
17. Paik H, Comstock G. The effects of television violence on antisocial behavior: a metaanalysis. Commun Res 1994; 21: 516-546.
18. Meyers KS. Television and video game violence: age differences and the combined effects of passive and interactive violent media. In: Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. The Department of Psychology Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, 2002.
19. Browne KD, Hamilton-Giachritsis C. The influence of violent media on children and adolescents: a public-health approach. Lancet 2005; 365: 702-710.
20. Manganello JA, Taylor CA. Television exposure as a risk factor for aggressive behavior among 3-year-old children. Arch Pediatr Adolesc Med 2009; 163: 1037-1045.
21. Mitrofan O, Paul M, Spencer N. Is aggression in children with behavioural and emotional difficulties associated with television viewing and video game playing? A systematic review. Child Care Health Dev 2009; 35: 5-15.
22. Aktaş V. Çocuklarda saldırganlık ile olumsuz niyet yüklem eğilimleri arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
23. Şahin H. Saldırganlık ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi 2004; 5: 180-190.
24. Crick NR, Casas JF, Mosher M. Relational and overt aggression in preschool. Dev Psychol 1997; 33: 579-588.
25. Karakuş A. Okul öncesi sosyal davranış ölçeği öğretmen formu'nun güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.
26. Cheng TL, Brenner RA, Wright JL, Sachs HC, Moyer P, Rao MR. Children's violent television viewing: are parents monitoring? Pediatrics 2004; 114: 94-99.
27. RTÜK. Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması - 2. Ankara, 2009: 7-10.
28. Belviranlı S, Ceritoğlu K, Bilgin Ç, ve ark. Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. TAF Prev Med Bull 2008; 7: 191-198.
29. Warren R. Parental mediation of children's television viewing in low income families. J Commun 2005; 847-863.
30. Dennison BA, Russo TJ, Burdick PA, Jenkins PL. An intervention to reduce television viewing by preschool children. Arch Pediatr Adolesc Med 2004; 158: 170-176.
31. RTÜK. 2008 Yılı Tahmini Bütçesi ve 2006 Yılı Kesin Hesabı ile 2007 Yılı Faaliyetleri Hakkında Rapor. Ankara: 2007.